

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ

ФЕДУЛОВА Л. І., ЯНЕНКОВА І. Г.

УДК 330.341.1:330.1

Федулова Л. І., Яненкова І. Г. Організація взаємодії учасників процесу управління інноваційним розвитком економіки

У статті розглянуто питання щодо ролі організаційного ресурсу в управлінні інноваційною діяльністю та запропоновано модель взаємодії зазначеного ресурсу в межах національної інноваційної системи; розкрито її характеристику та шляхи практичного упровадження.

Ключові слова: організаційний ресурс, національна інноваційна система, «інноваційний ліфт».

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 3.

Федулова Любов Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу технологічного прогнозування та інноваційної політики, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна)

E-mail: l.fedulova@ief.org.ua

Яненкова Ірина Георгіївна – старший науковий співробітник, відділ технологічного прогнозування та інноваційної політики, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна)

УДК 330.341.1:330.1

UDC 330.341.1:330.1

Федулова Л. И., Яненкова И. Г. Организация взаимодействия участников процесса управления инновационным развитием экономики

Fedulova L. I., Yanenkova I. G. Organization of Cooperation of Participants of Process of Management Innovative Development of Economy

В статье рассмотрен вопрос о роли организационного ресурса в управлении инновационной деятельностью и предложена модель взаимодействия указанного ресурса в пределах национальной инновационной системы; раскрыты ее характеристика и пути практического внедрения.

In the article a question is considered in relation to the role of organizational resource in a management innovative activity and the model of co-operation of the indicated resource is offered within the limits of the national innovative system; its description and ways of practical introduction is exposed.

Ключевые слова: организационный ресурс, национальная инновационная система, «инновационный лифт».

Key words: organizational resource, national innovative system, «innovative elevator»

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 3.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 3.

Федулова Любовь Ивановна – доктор экономических наук, профессор, заведующий отделом технологического прогнозирования и инновационной политики, Институт экономики и прогнозирования НАН Украины (ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина)

E-mail: l.fedulova@ief.org.ua

Яненкова Ирина Георгиевна – старший научный сотрудник, отдел технологического прогнозирования и инновационной политики, Институт экономики и прогнозирования НАН Украины (ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина)

Fedulova Lyubov I. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of Department, Department of Technology Foresight and Innovation Policy, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (vul. Panasa Myrnogo, 26, Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: l.fedulova@ief.org.ua

Yanenkova Irina G. – Senior Research Fellow, Department of Technology Foresight and Innovation Policy, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (vul. Panasa Myrnogo, 26, Kyiv, 01011, Ukraine)

Розбудова інноваційної економіки України вимагає розв'язання задач формування принципово нових джерел економічного зростання, пов'язаних із структурізацією економіки. Як відомо, економічне зростання у значній мірі залежить від інституціональної організації системи національного господарства. Особливо таке твердження актуальне в контексті забезпечення економічного розвитку на інноваційній основі.

У вітчизняних і закордонних дослідженнях і наукових публікаціях щодо розробки питань організаційного ресурсу проблема вивчається по кількох напрямках. Зокрема, категорія організаційного потенціалу стала використовуватися для різних типів і масштабів управління й розв'язання завдань, пов'язаних з підвищенням ефективності використання ресурсів, що привело до необхідності розробки методів його виміру й оцінки (І. Ансофф, П. Друкер, О'Доннел, П. Сенге, Д. С. Сінк та ін.). Використання потенціалу організацій для забезпечення стійкого розвитку економіки запропоновано у дослі-

дженнях Г. Б. Клейнера, Є. Д. Коршунової, А. І. Пригожина, Б. М. Ревуцького, П. О. Фоміна, С. М. Чудновської та інших. а також у роботах провідних українських економістів В. М. Геєця, Ю. М. Бажала, В. П. Семиноженка.

Однак у публікаціях як зарубіжних, так і українських науковців роль організаційного ресурсу в розбудові інноваційної економіки лише позначена, а сутність, природа, механізми формування та реалізації не досліджено. Натомість, у більшості з них головна увага акцентується на фінансовому ресурсі як панацеї для запуску інноваційного механізму розвитку економіки. Проте, як свідчить досвід провідних країн світу, першочерговою умовою реалізації науково-технологічної та інноваційної політики є розробка чіткого організаційного механізму та заходів щодо забезпечення синергетичних зусиль організаційного ресурсу усіх учасників відповідного процесу.

Досягнення результативності застосування організаційного ресурсу інноваційного розвитку національ-

ної економіки стає можливим завдяки злагодженій взаємодії елементів інноваційної системи усередині та між її основними блоками – освітою, сектором досліджень і розробок, інноваціями в бізнесі, а також підсистемою їх забезпечення та інструментами державної і регіональної інноваційної політики [1 – 3]. Структура такої взаємодії запропонована на рис. 1. Далі прокоментуємо деякі її характеристики.

Загальне управління інноваційним розвитком економіки здійснює Президент України через реалізацію відповідних президентських ініціатив і схвалених законодавчих документів. Безпосередню реалізацією відповідних

ініціатив та законодавчих рішень й координацію взаємодії між основними блоками національної інноваційної системи повинна здійснювати Урядова комісія з питань технологічного розвитку (далі – Урядова комісія). До сфери її компетенції входить: визначення ключових технологічних пріоритетів розвитку, а також відбір і реалізація проривних інноваційних проектів з технологічною домінантою у рамках цих пріоритетів, загальний контроль за реалізацією відповідних законодавчих документів.

Безпосередня реалізація стратегічних завдань інноваційного розвитку повинна здійснюватися державними органами виконавчої влади в рамках їхньої компетенції.

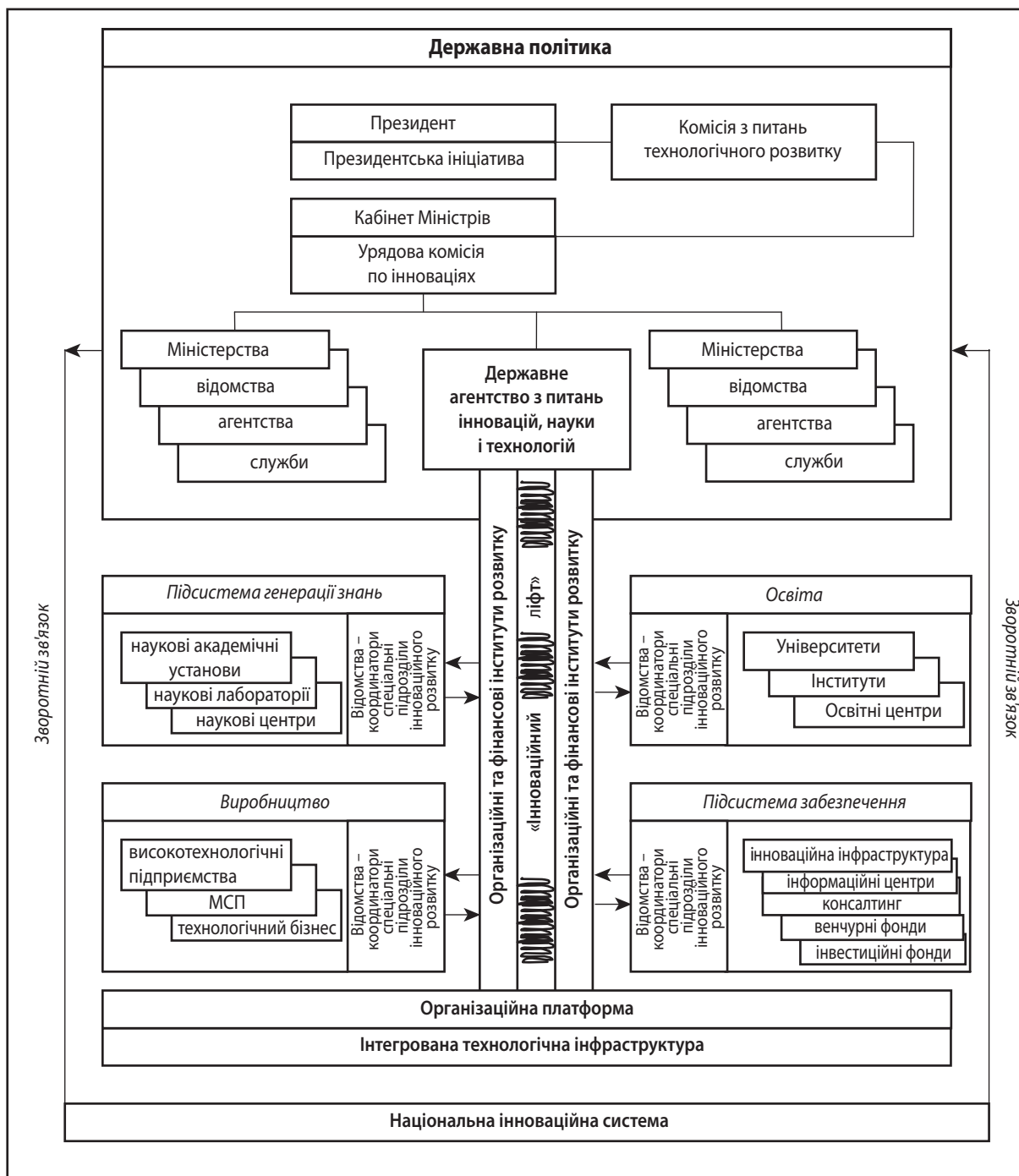

Рис. 1. Модель взаємодії організаційного ресурсу в межах національної інноваційної системи (НІС)

Джерело: розроблено авторами.

Основними відомствами-координаторами будуть Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, Міністерство освіти й науки молоді та спорту України та Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. Усі інші державні органи виконавчої влади мають у рамках своєї компетенції відповідати за інноваційний розвиток відповідних секторів економіки й соціальної сфери, державного управління. Основними суб'єктами такої діяльності можуть бути спеціальні підрозділи організаційної структури управління.

В обов'язковому порядку такі підрозділи в статусі департаментів повинні функціонувати в усіх міністерствах, державних відомствах, агентствах, службах. Діяльність їх повинна спрямовуватися на максимальне залучення потенціалу академічної та галузевої науки, НДДКР-підрозділів підприємств, експертного співтовариства для вироблення й реалізації державної політики у відповідній сфері, забезпечення її інноваційного характеру. Окрім того, у кожному з блоків національної інноваційної системи повинен буде вибудований координаційний механізм, що дозволяє максимально ефективно використовувати наявні й створювані інструменти та інститути підтримки інновацій.

Головним інструментом забезпечення координації може стати ефективне функціонування «інноваційного ліфта» – мережі створених державою інститутів розвитку, що підтримують інноваційні проекти на всіх стадіях економічного розвитку. У рамках такого «інноваційного ліфта» створюється механізм обміну інформацією про перспективні інноваційні проекти, налагоджена «передача» таких проектів від одного інституту розвитку до іншого. «Інноваційний ліфт» також повинен стати ефективним інструментом «стикування» сфери досліджень і розробок з бізнесом, формування нових підприємств на основі результатів прикладних досліджень. Обов'язковою умовою для забезпечення результативності роботи зазначеного «ліфта» є створення публічної бази даних, що включає коротку інформацію (що не вміщує комерційної таємниці або технологічних «ноу-хау») про усі інноваційні проекти, що підтримуються інститутами розвитку.

У рамках координаційного механізму повинні взаємодіяти Фонд сприяння розвитку малих підприємств у науково-технологічній сфері, венчурні фонди, біржові інститути – зокрема, спеціальна торговельна площа, що створюється для високотехнологічних компаній.

З метою більш ефективної роботи діяльність «інноваційного ліфта» повинна опиратися на створену інноваційну інфраструктуру – технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, центри колективного користування, у тому числі інфраструктуру, створювану регіонами в рамках програм підтримки малого бізнесу.

Вироблення й реалізація державної політики в сфері підтримки інноваційного розвитку бізнесу має координуватися Міністерством економічного розвитку та торгівлі України. Координація буде здійснюватися в рамках розробки та прийняття державної програми «Економічний розвиток та інновації» через такі інститути й механізми, реалізованими в тому числі й інши-

ми міністерствами та відомствами, як державні цільові програми, спрямовані на технологічний розвиток окремих галузей, програми інноваційного розвитку найбільших компаній з державною участю. Також у рамках державної програми буде забезпечуватися координація інститутів розвитку, метою діяльності яких є підтримка інноваційних проектів бізнесу. У межах цієї діяльності також повинні розроблятися й упроваджуватися додаткові заходи щодо стимулювання реалізації приватним бізнесом інноваційних проектів створення в Україні корпоративних центрів досліджень і розробок великими транснаціональними компаніями.

При цьому в зазначеному процесі управління збережеться відносна самостійність академічного сектора – у рамках встановленого обсягу фінансування НАНУ самостійно буде розподіляти виділені кошти по академічних інститутах. У той же час повинна бути посилена відповідальність академічних інститутів за якість досліджень, їхню відповідність державним пріоритетам. Відносно досліджень, проведених академічними інститутами, буде забезпечуватися незалежна оцінка із залученням закордонних експертів, учених вузівської науки. Також НАНУ разом з МОН молоді та спорту України повинна забезпечити постійний моніторинг продуктивності наукових колективів, установити і в постійному режимі відслідковувати індикатори результативності досліджень.

Окремим аспектом ефективного застосування організаційного ресурсу в забезпеченні розвитку національної інноваційної системи є координація державної й регіональної інноваційної політики, підвищення ефективності діючих і формування нових інструментів підтримки інноваційного розвитку на рівні регіонів. Збалансований розвиток державної й регіональної складових інноваційної системи буде реалізовуватися через підвищення ефективності використання діючих інститутів – особливих (спеціальних) економічних зон, технопарків, а також через розширення підтримки інноваційних та технологічних кластерів у рамках співфінансування з державного бюджету регіональних програм підтримки малого бізнесу, а також через розробку додаткових заходів державної підтримки регіонів, що активно інвестують у створення регіональної інноваційної системи. У цих регіонах повинен бути забезпечений більш тісний взаємозв'язок інструментів стимулювання інновацій, що використовуються як центром, так і самим регіоном, а також заходів щодо розвитку технологічної інфраструктури.

Стратегічним завданням задіяння організаційного ресурсу усіх рівнів є створення можливостей та умов повноцінної інтеграції НІС у міжнародне інноваційне середовище, використовуючи всі наявні механізми. У першу чергу, це участь у міжнародних наукових програмах, залучення учених зі світовим ім'ям для викладання й проведення досліджень у національних дослідницьких університетах, фінансування реалізації спільних інноваційних проектів, купівля й локалізація в Україні високотехнологічного бізнесу через відповідні інститути розвитку та через розміщення в Україні дослідницьких центрів провідних закордонних компаній.

Забезпечення ефективної реалізації поставлених завдань актуалізації процесу переходу країни на інноваційний шлях розвитку вимагає формування й розвитку механізмів багатосторонньої взаємодії між органами державної влади, бізнесом, науковими й освітніми організаціями, організаціями громадянського суспільства. У цьому напрямі державними органами виконавчої влади на постійній основі повинні проводитися суспільно-державні консультації з питань розробки й реалізації державної науково-технологічної й інноваційної політики, оцінки ефективності реалізації бюджетних програм, розвитку механізмів державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. При цьому особлива роль повинна належати взаємодії держави з об'єднаннями підприємців та інститутами громадянського суспільства, що забезпечує формування умов для ефективного державно-приватного та суспільно-державного партнерства.

Зокрема, найбільш значущими механізмами координації між державою й організаціями громадянського суспільства може стати створення постійно діючих консультативних рад за участю представників україн-

ських об'єднань підприємців, галузевих бізнес-асоціацій та професійних об'єднань, представників наукового й освітнього співтовариства, благодійних і експертних організацій. Такі ради повинні створюватися при Урядовій комісії з технологічного розвитку, а також при основних державних органах виконавчої влади (відомствах-координаторах): Мінекономрозвитку та торгівлі України, Міносвіти та науки, молоді і спорту України. За участю цих консультативних рад має здійснюватися розробка й експертиза державних програм у сфері наукової, технологічної й інноваційної діяльності, підпрограм і державних цільових програм, що входять до їхнього складу, а також оцінка ефективності їхньої реалізації.

Результатом формування механізмів координації залучення та реалізації організаційного ресурсу в напрямі підтримки інноваційного розвитку економіки України буде максимально ефективне відтворення та використання потенціалу держави, бізнесу й організації громадянського суспільства в цій сфері. Прогнозними оцінками зазначеної взаємодії на період до 2020 р. будуть такі індикатори (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори оцінки взаємодії організаційного ресурсу складових НІС

№ п/п	Назва індикатора	2010 р.	2015 р.	2020 р.
1	2	3	4	5
1	Частка населення, що бере участь у неперервній освіті в % від числа опитаних у віці 25 – 60 років, % (експертна оцінка)	18,5	30,5	55
2	Чисельність персоналу, зайнятого дослідженнями й розробками, розраховуючи на 100 000 зайнятих в економіці, осіб	318	385	450
3	Внутрішні витрати на дослідження й розробки за джерелах фінансування, %			
	кошти держави	36,4	32,2	30,5
	кошти підприємницького сектора	57,3	60,0	60,0
	кошти вищих навчальних закладів	6,3	7,8	8,5
	кошти приватного сектора	0,0	0,0	0,5
4	кошти іноземних джерел	0,0	0,0	0,5
	Питома вага секторів у загальній кількості організацій, що виконують наукові та науково-технічні роботи, %			
	державний сектор	39,4	40,2	41,0
	підприємницький сектор	46,8	39,5	40,2
5	сектор вищої освіти	13,7	18,5	19,0
	сектор приватних підприємств	0,1	0,5	0,7
6	Число створених передових виробничих технологій	376	420	675
7	Середній вік дослідників, років	43,4	42,5	40,0
8	Частка дослідників у віці 30 – 39 років, % від загального числа дослідників, %	9,5	12,4	15,5
9	Коефіцієнт винахідницької активності (число вітчизняних патентних заявок на винаходи, поданих в Україні, розраховуючи на 10 000 населення)	0,35	0,85	1,25
10	Рівень зайнятості у високотехнологічному виробничому секторі (у % від загальної зайнятості)	4,5	6,5	10,5
11	Питома вага відвантажених інноваційних товарів, робіт, послуг, %	3,8	12,4	32,5
12	Питома вага організацій, що здійснювали технологічні інновації, у загальному числі організацій, %	11,5	18,8	25,0
13	Питома вага інноваційних товарів, робіт, послуг у загальному обсязі експорту товарів, робіт, послуг, %	7,0	12,5	24,5

1	2	3	4	5
13	Місце України в рейтингу країн світу за індексом мережевої готовності	90	75	58
14	Частка високотехнологічних товарів і послуг у загальному обсязі експорту виробничого сектора, %	4	7	12
15	Число користувачів широкополосного доступу в Інтернет на 100 осіб	5	24	42
16	Організації, що мають веб-сайт, у % від загального числа організацій	29	75	80
17	Домашні господарства, що мають доступ до Інтернету з персонального комп'ютера, у % від загального числа домогосподарств	26	75	90

Джерело: розроблено авторами на основі даних офіційної статистики та власних розрахунків.

Отже, у складних і мінливих умовах формування інноваційної економіки України вимагає координації на місцевому, регіональному, національному й міжнародному рівнях широкого кола представників організаційного ресурсу, як окремих людей, так і державних установ – Міністерств і відомств: науки й освіти, торгівлі, зв'язку, навколишнього середовища, охорони здоров'я, іноземних справ, зайнятості. Однак, слід зазначити, що в умовах української дійсності, коли дії організаційного ресурсу багато в чому залежать від політичних факторів (особливо протидії політичних партій), досягнення координації й послідовності дій – вкрай складне завдання. На жаль, і на сьогодні інноваційна політика в Україні залишається розділеною в різних відомствах, що є значною перешкодою до співробітництва.

Окрім того, взаємоузгодженими повинні бути усі напрями державної політики: економічної, науково-технологічної, інноваційної, промислової та ін. Послідовність дій вимагає не тільки координації дій одного політичного напрямку, але також оцінки можливої взаємодії з діями інших політичних напрямків. Наприклад, підтримка молодих динамічних фірм вимагає тісної координації між політикою, спрямованою на розвиток підприємництва, і інноваційною політикою. Так само більш тісною повинна бути інтеграція інноваційної політики й політики охорони навколишнього середовища, що дозволить забезпечити виведення національної економіки на більш стійкий шлях розвитку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропоновані в статті положення сприятимуть удосконаленню організаційного механізму вироблення інноваційної політики в напрямі активізації організаційного ресурсу шляхом реалізації сукупних політичних рішень та дій, що забезпечують скоординовану взаємодію державних, науково-дослідних, виробничих, фінансових та інших суб'єктів господарювання, що сприятиме вирішенню системних проблем і формуванню пакету заходів забезпечення державними структурами спільно з підприємницьким сектором, наукою, громадськими організаціями важливих інноваційних проектів виробництва високотехнологічної продукції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Яненкова І. Г. Економічна природа категорії «Організаційний ресурс» та її роль в системі інноватики / І. Г. Яненкова // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 54 – 56.

2. Яненкова І. Г. Активізація організаційного ресурсу держави і бізнесу в напрямі реалізації принципу технологічного імперативу соціально-економічного розвитку / Л. І. Федулова, Ю. М. Бажал, В. Л. Осецький [та ін.] ; Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України : [моногр.] / за ред. д-ра екон. наук Л. І. Федулової. – К. : Ін-т екон. прогнозів НАН України, 2011. – С. 552 – 598.

3. Яненкова І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика : [моногр.] / І. Г. Яненкова / НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 380 с.